

Forslag Ferdselsåreplan Værøy kommune 2023 – 2026

Kulturkontoret september 2023

Tekst og bilder: Erling Skarv Johansen

Innhold

- 1.0 Bakgrunn s 3
- 2.0 Målsetting s 6
- 3.0 Organisering av arbeidet og opplegg for medvirkning s 8
- 4.0 Avgrensing s 10
- 5.0 Definisjoner s 10
- 6.0 Forhold til andre planer s 12
- 7.0 Folkehelse og friluftsliv s 13
- 8.0 Beskrivelse av dagens situasjon s 17
- 9.0 Ansvar for tilrettelegging av turruter på Værøy s 31
- 10.0 Vedlikehold av turruter s 32
- 11.0 Etablering av nye ruter s 35
- 12.0 Målet i arbeidet med ferdselsårer s 36
- 13.0 Handlingsplan s 38
- 14.0 Etterbruk s 41
- 15.0 Vedlegg s 42

Ferdselsåreplan

Plan for friluftslivets ferdselsårer er et virkemiddel for å identifisere, ivareta og utvikle stier, turveier, løyper og leder som er viktige for vår utøvelse av friluftsliv. Ferdselsåreplanen er en systematisk og målrettet måte å tilnærme seg dette på.

1. Bakgrunn

Værøy kommune - data

Areal	18,6 km ²
Folketall(2022)	678
Antall husholdninger	337
Innbygger pr km ²	37
Høyeste topp	Nordlandsnupen 450 moh
Kommunesenter	Sørland
Midnattsol	30.5-13.7
Antall øyer/andel areal	2(Mosken+Værøy))
Areal snaufjell	4,02 km ²
Areal skog	0,02 km ²
Areal jordbruksareal	1,16 km ²
Areal ferskvann	0,08 km ²
Areal våtmark	0,26 km ²
Areal åpen fastmark	11,8 km ²
Kommunikasjoner(off.)	Ferje og helikopter
Lengde vei	22 km
Antall eneboliger	317
Viktige attraksjoner/historie	Moskstraumen, lundehund, ørnefangst, Måstad, tørrfisk/lutefisk
Viktigste næringsvei	Fiske/fiskeindustri(tot. 43%)

Nasjonal satsing på friluftslivets ferdselsårer

I Melding til Stortinget 18 (2015-2016): «*Friluftsliv. Natur som kilde til helse og livskvalitet* ønsker regjeringen en økt satsing på friluftslivets ferdselsårer.

Stien er inngangen til den enkleste friluftslivsaktiviteten- turgåing - som favner alt fra turer i nærområdet til flerdagersturer. Stien kan være effektive transportårer i nærmiljøet, et virkemiddel for å ivareta sårbar natur gjennom kanalisering, eller en påminnelse om ferdselshistorie i utmarka. Stien bidrar til økt fysisk aktivitet og bedre folkehelse.»

Fysisk aktivitet og mosjon er en av de vanligste fritidsaktivitetene og har en økende trend i befolkningen. Det er store sosiale forskjeller i deltakelsen i organisert fysisk aktivitet og konkurranseidrett, mens friluftsliv har en jevn fordeling i forhold til sosial klasse. Tilrettelegging for friluftsliv i nærmiljøet er derfor et målrettet folkehelseiltak i kommunen.

Inaktivitet er en av de største helseutfordringene i Norge. Tiltak som senker terskelen for fysisk aktivitet for alle er derfor viktig. Sosial samhandling og stedstilhørighet er også sentrale faktorer for god folkehelse. Her kan gode friluftsmuligheter i nærmiljøet gi viktige bidrag

Ferdselsårer er avgjørende for muligheten til å utøve friluftsliv. I henhold til regjeringens Handlingsplan for friluftsliv oppfordres alle landets kommuner til å kartlegge de lokale ferdselsårene.

Ferdselsåreplan og sti/løypeplan er egentlig det samme , men et videre begrep – dekker alle ferdselstyper og har økt fokus på turruter.

En plan for friluftslivets ferdselsårer er en **temaplan** som gir en oversikt over viktige og relevante ferdselsårer for friluftslivet i en kommune eller et nærmere geografisk område. Planen skal gi en beskrivelse av nåsituasjon, og skissere tiltak for å **ivareta og utvikle ferdselsårene** i tråd med mål som er satt for planarbeidet.

Dette er med mål om å fremme **planlegging, opparbeiding, skilting og merking av turstier**. For å kunne tilrettelegge for et godt tilbud av ferdselsårer er det viktig å ha kunnskap om hvilke ferdselsårer som eksisterer lokalt, og hvilke behov det finnes som ulike former for tilrettelegging. Dette for å gi flere mulighet til å ta del i friluftslivet.

Flere studier viser at skilting og merking av turstier fører til økt bruk, også av personer som tidligere har tatt lite del i friluftslivet.

Friluftslivets ferdselsårer har en sentral plass I stortingsmelding 18 *Friluftsliv – Naturen som kilde til helse og livskvalitet*. Å gå på tur i naturen er den aktiviteten som er mest vanlig i hverdagen både på Værøy og i Norge. Nærmiljøet er for de fleste den mest brukte arena for turer i naturen. På Værøy er vi så heldige at det finnes nærmest utallige muligheter for fotturer av forskjellig vanskelighetsgrad både langs havet, lavland og i høyden, selv om selvsagt vær og føreforhold i perioder av året begrenser mulighetene.

Miljødirektoratet har utarbeidet en veileder om utarbeidelser av Plan for friluftslivets ferdselsårer. For å kunne **tilrettelegge** for et godt tilbud av ferdselsårer for friluftsliv er det viktig at kommunene har kunnskap om hvilke ferdselsårer de har, hvilke behov de dekker og hvordan de kan utvikles på en bærekraftig måte for å skape mer aktivitet.

Arbeidet med rett sti på rett sted gjelder ikke bare for arbeidet med friluftsliv, men også i arbeidet med vern. **Verneområder** er viktige arealer for friluftsliv og storslåtte naturopplevelser – også viktig for naturbasert reiseliv. Arbeidet med besøksstrategier er et viktig verktøy for å ivareta verneformålet og balansere hensyn, og derigjennom legge til rette for besøkende, formidle naturverdier og kanalisere trafikk vekk fra sårbare områder.

Koronarestriksjoner de siste årene, god tilgang til nærfriluftsområder, allemannsretten og en aktiv friluftslivskultur i befolkningen har gjort at vi har tatt naturen og stiene i bruk som aldri før.

Friluftsloven og allemannsretten:

Allemannsretten er den retten alle har til ferdsel, opphold og høsting i naturen *uavhengig av hvem som eier grunnen*. Fra 1957 er disse eldgamle hevdvunne allemannsrettene lovfestet og formalisert gjennom bestemmelser i friluftsloven. I dag er allemannsretten grunnlag for et omfattende og rikt friluftsliv av uvurderlig betydning for folks trivsel og helse. Allemannsretten er også basis for det naturbaserte reiselivet, og er fortsatt viktig for ferdsel i forbindelse med næringsutøvelse i utmark. Hvis ferdsel er forbudt eller regulert i annet lovverk, så gjelder dette foran den generelle ferdselsretten (friluftsloven §19). *Motorferdsel* i utmark er ingen allemannsrett. Allemannsretten forutsetter at ferdsel, opphold og høsting foregår hensynsfullt (friluftsloven § 11). Det gjelder i forhold til naturmiljø, grunneiere, rettighetshavere og andre brukere. I praksis innebærer det bl.a. at en ikke forsøpler, ikke gjør skade på skog, overholder bestemmelser om båndtvang og bruk av ild, lukker grunder, ikke ødelegger gjerder – og med et smil deler stien med andre brukere.

Hovedregelen i friluftsloven er at det er *tillatt å ferdes i utmark hele året* når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet.

På sjøen (saltvann) er ferdsel med båt/kajakk/kano fri for enhver, også innenfor det området som vanligvis regnes som underlagt privat eiendomsrett (2 m dyp).

Ved god planlegging får vi gode naturopplevelser, økt trivsel, sterkere stedsidentitet, høyere bolyst og bedre helse. En liten økning i daglig aktivitetsnivå vil gi betydelig *helsegevinst* med bedre livskvalitet, redusert sykdomsrisiko og økt funksjonsdyktighet i eldre år. Erfaringen fra nærmiljøatsingen viste at stier/turveier (og da særskilt rundløyper) og sosiale møteplasser er de enkelttiltakene som har størst effekt på friluftslivsbruken.

En plan for friluftslivets ferdselsårer består av:

- en tekstdel/planbeskrivelse med blant annet mål for arbeidet
- en tiltaksdel/handlingsplan som beskriver hvordan planen skal følges opp
- et temakart med eksisterende, planlagte ferdselsårer og målpunkt

2.0 Målsetting

Målet med å lage en plan for friluftslivets ferdselsårer er å identifisere, ivareta og utvikle friluftslivets ferdselsårer for å sikre et attraktivt tilbud til befolkningen med tanke på **folkehelse, livskvalitet, bolyst og reiseliv**. Mer konkret er målet å skaffe en oversikt over stier og løyper som eksisterer, avdekke forslag til mulige tiltak for å tilrettelegge for nærturer i tettstedsområder og til å kanalisere ferdsel av hensyn til andre interesser.

Naturopplevelsene er basis i friluftslivet. Gjennom tilrettelegging for friluftsliv skal flest mulig mennesker stimuleres til aktivitet og gode naturopplevelser, ferdselen skal styres til områder som tåler det best og tilrettelegging skal gjøres slik at slitasje og forstyrrelser minimaliseres.

Gjennom gode naturopplevelser ønsker vi å gjøre mennesker glad i naturen og opptatt av å ta vare på den. Dette innebærer at det er et grunnleggende interessefellesskap mellom naturvern og friluftsliv.

Ferdselsåreplanen skal sikre en oversikt over eksisterende stier, en oversikt over hva som bør gjøres for å nå målene i planen, og bidra til at aktørene får bedre samhandling.

Ferdselsåreplan vil i tillegg være et viktig verktøy i arbeidet med *besøksforvaltning og folkehelse*. Planen skal sikre en helhetlig, målrettet og langsiktig stiuutvikling.

Friluftslivet er på mange måter bindeleddet mellom menneske og natur i dagens samfunn. Gjennom friluftsliv kjenner vi tilknytning, har naturopplevelser og opplever ro og stillhet. Det er *viktig for trivsel, livskvalitet og psykisk helse*. Videre er friluftsliv en god arena for mestring og kan gi gode muligheter for sosialt fellesskap.

Vi trives faktisk så godt med friluftsliv at flertallet i landet mener dette er å foretrekke om en skal være mer aktiv. Det trengs - for knapt tredjedelen av folket tilfredsstillende helsemyndighetenes anbefalinger om 30 minutter fysisk aktivitet hver dag. Friluftsliv innebærer fysisk aktivitet som styrker skjelett og muskulatur, bedrer hjerte- og lungekapasitet, motvirker flere former for kreft, bedrer balanse og bevegelighet mm. Kombinasjonen av alt dette gjør friluftsliv til et unikt virkemiddel i folkehelsearbeidet.

Interessen for friluftsliv omsettes også i praksis: *Ni av ti nordmenn går på tur* eller driv andre former for friluftsliv, og vi gjør det i gjennomsnitt to til tre ganger i uka. De fleste sier de går på tur for å få fysisk aktivitet og for å oppleve naturens stillhet og få fred og ro. Mens mange organiserte trenings- og fritidstilbud har vært stengt ned under pandemien strømmet folk ut i naturen. Utviklingen setter en tykk strek under friluftslivets betydning for *nasjonal folkehelse*.

Gode nasjonale initiativ, som f.eks. det nasjonale skiltprosjektet og den digitale turbasen på Ut.no, har gjennom de siste årene vært med på å gjøre friluftsliv med fysisk aktivitet og natur-opplevelser enda mer tilgjengelig. Med økt bruk følger imidlertid økt slitasje, og derfor blir det stadig viktigere for kommuner, organisasjoner og frivillige å øke kunnskapen rundt *bærekraftig forvaltning* av ferdselsårer i naturen.

Det er viktig å sikre en bedre og mer *målrettet ressursbruk* (frivillige, private, kommune) og en bedre rolleavklaring mellom disse..

En *bedre kartfesting* av stier, ruter, løyper og leder er viktig. Både i forhold til redningsoperasjoner, friluftslivsutøvere, grunneiere samt i utbyggingssaker og arealplaner.

Viktig også med en bedre oversikt mht. *tilretteleggingsstatus og ansvarsfordeling*. I tillegg er det viktig å finne modeller som kan målrette, strukturere og heve kvaliteten på arbeidet med ferdselsårene uten vesentlig endring i kommunens ressursbruk.

Ferdselsåreplanen er i utgangspunktet en **temaplan** og er **ikke bindende for areal- eller ressursbruk**, hverken for kommunen eller andre.

Ferdselsåreplanene endrer heller ikke i seg selv ansvaret for stier, ruter, løyper og leder i kommunen, men gir en status og oversikt over hva som gjøres av hvem, og i hvilken rekkefølge tiltak bør gjøres.

Planen skal gi en oversikt over *eksisterende turmuligheter, stimulere til nye turruter, bidra for tilrettelegging av nærturer* – samt kanalisere ferdsel av hensyn til sårbart naturmangfold. Planen skal videre være et grunnlag for utarbeiding av *oppdaterte turkart* med stioversikt. Bør også vise behovet for *vedlikehold* av eksisterende turruter.

Planen skal også gi et bedre grunnlag for *tilskuddssøknader* om ekstern finansiering. Det kan gis tippemidler for tilrettelegging av turrute/sti

Alle turruter i kommunen bør etter at planen er ferdigstilt - legges inn i Nasjonal base for tur - og friluftsruter.

Plan for friluftslivets ferdselsårer bør ha flg. resultatmål:

At samtlige som bor i kommunen skal ha:

- . Maksimum 500 m til *nærmeste fotrute* på minimum 2 km lengde.
- . Maksimum 1 km til en *rundtur*, i form av sti, turveg eller turrute.

Minst en *universelt* utformet, naturpreget ferdselsåre på minimum 500 m i kommunen.

Alle skoler, barnehager og eldresenter skal ha en turveg/sti eller turrute tilpasset deres bruk i umiddelbar nærhet.

Minimum 5 padle- og turruter i kommunen.

Det bør også velges ut 5 stier som er lett synlig, en viss tilrettelegging, lett tilgjengelig, tåler en del trafikk og som har plan for vedlikehold.

Utsikt mot Nordlandsnupen og Mosken

3. Organisering av arbeidet og medvirkning

Arbeidet med Ferdelsåreplan for Værøy startet i mai 2022.

Arbeidet ble administrativt forankret hos rådmannen og opprettelse av ny 30% engasjementstilling for å utarbeide ferdselsåreplan. (I tillegg skal stillingen ivareta andre arbeidsoppgaver innenfor området kultur og reiseliv). Det er derfor begrensede ressurser til prosjektet.

Det er ikke nedsatt egen prosjektgruppe for planen. En vil samarbeide med andre kommunale etater og evt. berørte grunneiere etter behov og når det er naturlig i forhold til arbeidsområdet. De mest aktuelle samarbeidspartnere i kommunal forvaltning vil være folkehelse-koordinator, Fysak/fysioterapi, skole/barnehage og teknisk etat.

I tillegg samarbeide med lag/foreninger som driver med friluftsliv – spesielt lokalt lag av DNT samt Idrettslaget.

Mht. ferdsel i verneområde styres dette av fylkets miljøvernnavdeling.

Lofoten Friluftsråd er også kontaktet bistår i arbeidet – bl.a. med digitalisering av turløyper og innspill til planen. Nevnte organisasjon har også gitt oss et tilskudd på kr 15000 til planarbeidet.

Det vil også være naturlig å kontakte andre kommuner for å se på hvordan de har organisert planarbeidet (Så langt ingen kommuner i Lofoten som har startet arbeid med denne planen).

Planforslaget er å betrakte som en **kommunal temaplan** – og man behøver derfor ikke behandle den etter plan-og bygningsloven. Imidlertid vil planforslaget bli sendt ut til høring når det foreligger et utkast som grunnlag for endelig behandling. Planen vil være en delplan innen kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelse.

Åpne folkemøter om tilsvarende temaer har tidligere vist seg ikke å være særlig egnet for å få involvert flere. Derfor satser vi heller på digitale medier og telefonsamtaler/møter med enkeltpersoner/lag-og foreninger.

For arbeidet med vurdering av tiltak, vil vi forsøke dialogbasert medvirkning med aktuelle parter slik at de ved evt. nye forslag til tiltak gis muligheten til å medvirke i planprosessen. Planforslaget legges ut til off. høring og sendes til involverte i arbeidet, og berørte parter.

Området rundt Røstnesvågen

4. AVGRENSING

Planen er geografisk avgrenset til Værøy kommune.
Tematisk omhandler arbeidet med ferdselsårer:
Stier, turveier, turruter, leder og løyper.

Turruten til Måstad

5.0 DEFINISJONER

4.1 Friluftsliv

Friluftsliv defineres som opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse. Det er i tråd med definisjonen som legges til grunn i Stortingsmelding 18 (2015-16) *Friluftsliv — Natur som kilde til helse og livskvalitet*.

4.2 Bygdesenter

Et bygdesenter på Værøy er et sted med en viss konsentrasjon av bolighus, matbutikk og/eller skole/har hatt skole. Bygdesenteret regnes i en sirkel på 1,5 km fra matbutikk eller annet sentralt sted i bygda.

4.3 **Ferdselsårer** er traséer(korridor) for ferdsel som er synlige i terrenget i den sesongen som er aktuell for bruk, og leder for ferdsel på vann og over breer.

Ulike ferdselsårer:

Sti er et tydelig, smalt og sammenhengende tråkk i terrenget som har oppstått gjennom bruk eller aktiv tilrettelegging.

Turveg er en opparbeida og sammenhengende ferdselsåre med jevnt og fast toppdekke i minst 1,2 m bredde.

4.4 Led er ferdselsårer på vann og over breer.

4.5 Løyper er ferdselsårer på snødekt mark som jevnlig trækkes eller prepareres, eller som merkes eller kvistes som traséer for vinterferdsel.

4.6 Turruter er skiltede, merkede og kartfestede traséer. Det skilles mellom flere typer turruter, se Merkehåndboka.no for mer informasjon. Denne planen omhandler følgende tre typer turruter:

a) Turrute for vandring

b) Turruter for terrengsykling

c) Turruter for roing- og padling (Ro- og padleruter er graderte og kartfesta turruter for roing og padling. Ro- og padleruter skal være kvalitetssikret ved at det er gjennomført en risikoanalyse og gradering. Vi har ingen slike i kommunen som oppfyller kravene.

4.7 Turforslag er en anbefalt tur. Turforslag er ikke en del av det offentlige kartgrunnlaget (DOK). Turforslag formidles bl.a. på ulike turportaler, informasjonsbrosjyrer, turkort og gjennom muntlig overlevering.

4.8 Målpunkt er både steder der det er naturlig å starte og avslutte bruken av ferdselsårene og attraksjoner/steder som motiverer til bruk av dem. Eksempler på slike steder er holdeplasser for offentlig transport, innfallsporter, parkeringsplasser, utsiktspunkt, serveringssteder, skoler/barnehager, kulturminner, osv.

Sørland - sentrum

6.0 FORHOLD TIL ANDRE PLANER

Planen er en *temaplan uten juridisk binding*.

Planen for friluftslivets ferdselsårer skal innarbeides i kommunens øvrige planverk. Relevante deler av planen vil innarbeides i [kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelse](#). Planen vil brukes i forbindelse med friluftslivskartlegging i kommunen, brukes som et friluftslivsfaglig grunnlag samt ved prioritering av søknader fra Værøy kommune om spillemidler hva angår friluftsprosjekt.

Planen vil brukes som et grunnlag for å revidere friluftslivskartleggingen i kommunen og brukes som et friluftslivsfaglig grunnlag i all arealdisponering og planlegging.

En revidering anbefales gjennomført hvert 4.år. Ferdselsåreplanen vil i stor grad dekke delen som omhandler friluftsliv i kommunedelplaner.

Fysisk tilrettelegging av et visst omfang må uansett avklares i henhold til plan- og bygningsloven og hensynet til sårbare arter og naturtyper skal vurderes ut fra påbegynt [plan for naturmangfold](#)

I tillegg vil den også vurderes opp mot med tidligere prosjekt: «[Kartlegging og verdisetting av friluftsområder](#)» fra 2015.

Andre planer der den vil ha relevans er bl.a. [folkehelseplan](#) og [plan for reiselivet samt kulturminneplan](#).

Vika turområde

7.0 FOLKEHELSE OG FRILUFTSLIV

FOLKEHELSEPROFIL 2022 – VÆRØY KOMMUNE

Noen trekk ved kommunens folkehelse

Livskvalitet er temaet for folkehelseprofilen 2022. Temaet gjenspeiles i indikatorer og figurer. Indikatorene som presenteres i profilen er valgt med tanke på helsefremmende og forebyggende arbeid, men er også begrenset av hvilke data som er tilgjengelige på kommunenivå. All statistikk tolkes i lys av annen kunnskap om lokale forhold.

Befolkning

- I aldersgruppen 45 år og eldre er andelen som bor alene høyere enn i landet som helhet.

Oppvekst og levekår

- Andelen som bor i husholdninger med vedvarende lav inntekt, er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet. Vedvarende lav husholdningsinntekt vil si at den gjennomsnittlige inntekten i en treårsperiode er under 60 prosent av median husholdningsinntekt i Norge.
- Andelen som gjennomfører videregående opplæring er lavere enn landsnivået. Klikk på indikator nummer 12 i folkehelsebarometeret på side 4 for å se hvordan gjennomføringsgraden i kommunen varierer med foreldrenes utdanningsnivå.

Miljø, skader og ulykker

- Det blir ikke vist statistikk på andelen ungdomsskoleelever som oppgir at de er fornøyde med lokalmiljøet. Dette skyldes at Ungdataundersøkelsen ikke er gjennomført i kommunen i perioden 2018-2021, eller at det er utilstrekkelig tallgrunnlag. Utilstrekkelig betyr at tallene er for små eller at det mangler opplysninger om klassetrinn og kjønn, noe som er nødvendig for å kunne sammenlikne med landsnivået. Tall kan også mangle dersom undersøkelsen ble avbrutt som følge av nedstengningen i mars 2020 eller som følge av kommunesammenslåing.

Helserelatert atferd

- Det er utilstrekkelig tallgrunnlag for å vise statistikk på andelen 17-åringer som oppgir at de trener sjeldnere enn ukentlig, basert på tallfra nettbasert sesjon 1.

Helsetilstand

- Det er utilstrekkelig tallgrunnlag fra Ungdata-undersøkelsen for å vise statistikk på andelen som har mange psykiske plager.

Hvordan legge til rette for god livskvalitet

God livskvalitet er en verdi i seg selv og fremmer helse, sunne levevaner og styrker motstandskraften i møte med belastninger. Kommunen har virkemidler for å skape et samfunn som fremmer livskvalitet.

Mål for samfunnsutviklingen

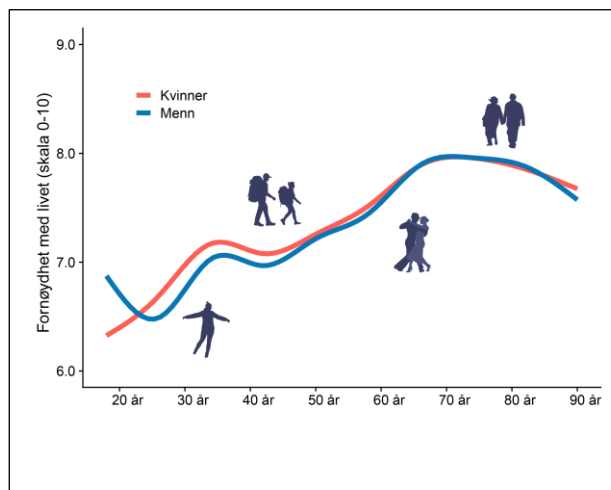
God livskvalitet er et viktig mål for folkehelsearbeidet. I stadig flere land brukes livskvalitet også som mål på samfunnsutviklingen i tillegg til bruttonasjonalproduktet. Det skal nå utvikles en nasjonal strategi for livskvalitet, slik at livskvalitet blir et supplerende mål på samfunnsutviklingen også i Norge.

Den skal bidra til et mer helsefremmende, rettferdig og inkluderende samfunn. Utjevning av sosiale forskjeller er et viktig aspekt ved satsingen. I samfunn med mindre ulikhet er det ofte større grad av tilhørighet, felleskap og tillit - bådeme mellom mennesker og til institusjoner, samt bedre helse og livskvalitet.

Å ha det godt og fungere godt

Livskvalitet omfatter både objektive faktorer som økonomi, boforhold og deltakelse i samfunnet, og subjektive faktorer som glede, mening, engasjement og tilfredshet. Opplevelse av trygghet, fellesskap, utvikling og påvirkningsmuligheter er viktig for livskvaliteten. Det man gjør i hverdagen har stor betydning, og «hverdagsgledens fem» som inkluderer det å knytte bånd, være fysisk aktiv, fortsette å lære, være oppmerksomt til stede og å gi til andre, bidrar positivt til livskvaliteten.

Stress kan redusere livskvaliteten, særlig om stressbelastningene varer over tid. Stress oppstår når krav overstiger det man tror man kan klare. Dårlige oppvekst- og levekårsforhold, helseproblemer, traumer, utenforskap og negativ sosial evaluering er særlig stressende, mens fellesskap og gode opplevelser bidrar til å beskytte mot slike belastninger.

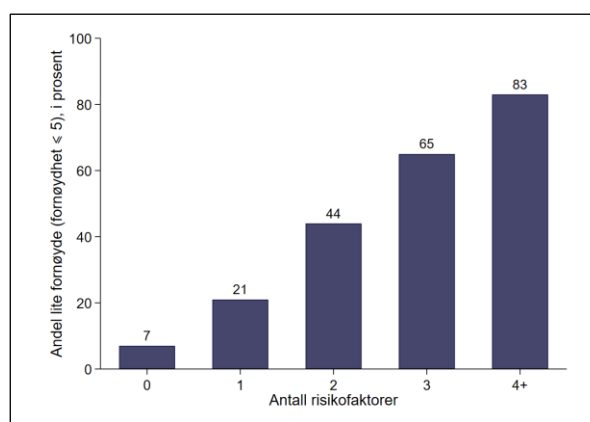

Figur 2. Andel lite fornøyd med livet etter antall risikofaktorer som dårlig økonomi, dårlig helse, å stå utenfor arbeidslivet, å være enslig, å ha lite vennekontakt eller å ikke ha noen nære (Folkehelseundersøkelser i fylkene, 2019).

God livskvalitet beskytter også mot psykiske plager som angst og depresjon, og gjør det lettere å leve med helseplager.

Hva vet vi om livskvaliteten i Norge?

Det finnes gode tall på den subjektive livskvaliteten nasjonalt og for noen kommuner og fylker. På en skala fra 0 til 10 der 10 er «svært fornøyd» med livet, ligger landsgjennomsnittet, både blant menn og kvinner, vanligvis på 7,5, se figur 1. Dette er høyt i internasjonal sammenheng, men livskvaliteten er skjevt fordelt. De unge er mindre fornøyde, mer ensomme og mer bekymret enn de eldre. Dette er en ny trend. Grupper som har økonomiske vansker, som står utenfor arbeidslivet, som har dårlig helse, som er enslige eller som opplever å ha få å støtte seg til, har også dårligere livskvalitet enn andre. Disse risikofaktorene opptrer ofte samtidig, og går da særlig ut over livskvaliteten, se figur 2.

Hvordan få oversikt over innbyggernes livskvalitet?

Mål på subjektiv livskvalitet er inkludert i de nasjonale og fylkesvise folkehelseundersøkelsene. Viktige faktorer inkluderer fornøydhet med livet, trygghet, tillit, tilhørighet, ensomhet og bekymring. Figur 3 viser tall på subjektiv livskvalitet blant ungdom i kommunen. Indikatorer knyttet til objektiv livskvalitet er for eksempel økonomi, arbeidsdeltakelse, utdanning og helse. Se figur 4, folkehelsebarometeret og Kommunehelse statistikkbank for tall for kommunen.

Kommunen har flere virkemidler for å legge til rette for god livskvalitet. På neste side nevnes noen områder som bør få særlig oppmerksomhet i arbeidet med å fremme god livskvalitet for alle i kommunen.

Hverdagsarenaer som fremmer livskvalitet

Gode oppvekst- og levekårsforhold som trygg økonomi og gunstige boforhold legger grunnlaget for god livskvalitet.

Barnehager og skoler som gir barn og unge en trygg og inkluderende hverdag er viktig for deres livskvalitet, kan demme opp for vanskelige hjemmeforhold og utjevne sosiale forskjeller. Grunnlaget for gjennomføring av skolegang legges tidlig og har stor betydning for senere deltakelse i arbeidslivet.

For voksenbefolkningen er arbeid en av de viktigste arenaene for kontakt, mening og mestringsopplevelser. Det å stå utenfor arbeidslivet gir betydelig risiko for dårlig livskvalitet, men arbeidslivet kan også påvirke livskvaliteten i negativ retning. Gode arbeidsvilkår, påvirkningsmuligheter og forutsigbarhet er viktig for ansattes livskvalitet.

Meningsfulle aktiviteter for alle i nærmiljøet

Aktivitetstilbud og møteplasser som er inkluderende skaper innenforskap og økt livskvalitet. Kommunens arbeid for å gjøre grøntarealer, transportmuligheter, kulturarrangementer og idrettsarenaer tilgjengelige for innbyggerne, uavhengig av sosiale og økonomiske ressurser, betyr mye for deres opplevelser av tilhørighet, aktivitet, utvikling og kontakt. Et trygt nærmiljø kan stimulere til økt utendørs aktivitet og deltakelse. Særlig for ungdom er det viktig med trygge og tilgjengelige arenaer for meningsfull aktivitet og sosial tilhørighet.

Mulighet til å bidra, for eksempel som frivillig, styrker opplevelsen av å ha verdi, fremmer fellesskap og mening. Det å delta som frivillig kan ha stor betydning for å forebygge eller redusere isolasjon og ensomhet, blant unge så vel som eldre.

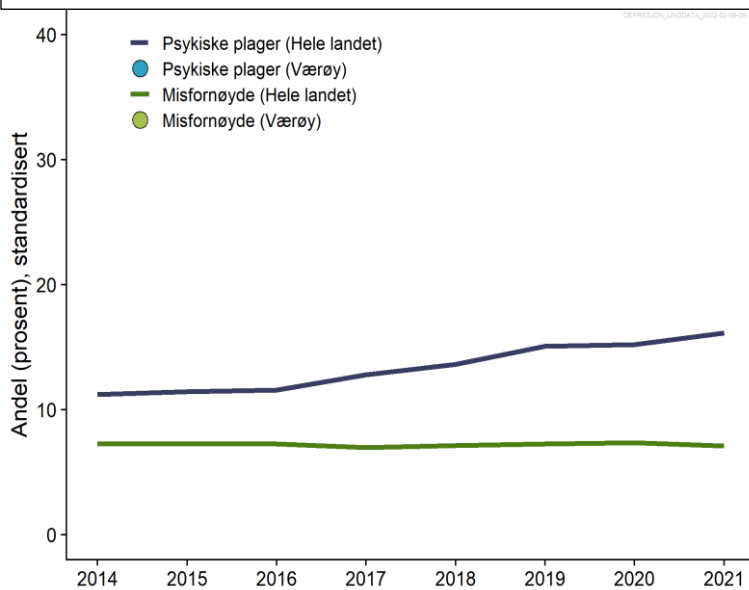
Kommunens verktøy

Kommunen kan gjennom planarbeidet legge til rette for god livskvalitet ved å fremme gode oppvekst- og levekår, samt tilgang til meningsfulle aktiviteter og fellesskap for innbyggerne. I utformingen av kommunens tilbud og tjenester, kan et nyttig spørsmål være om alle kommunens innbyggere har mulighet til å oppleve "hverdagsgledens fem", se figur 5.

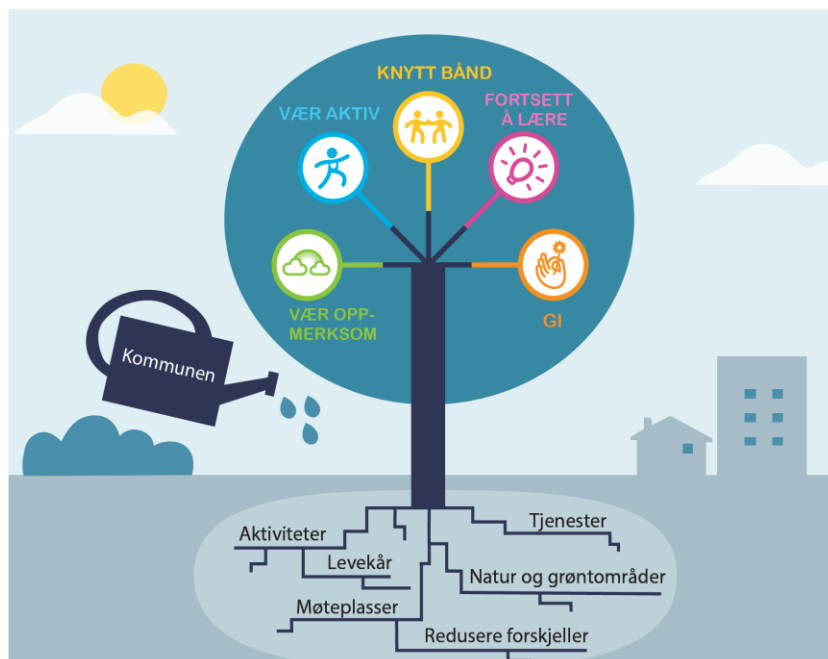
Dette er aktiviteter som bidrar til god livskvalitet og psykisk helse. De kan brukes av enkeltmennesker for en bedre hverdag, men også som temaer for planarbeidet i kommunen. Bruk av begreper som ulike sektorer og faggrupper har et felles eierskap til, kan styrke tverrsektorielt arbeid og samskaping. Arbeidet med å fremme livskvalitet kan fungere på denne måten og være et felles mål.

At innbyggerne får delta aktivt i beslutningsprosesser og i utformingen av planer, er viktig for å lykkes med å skape et samfunn som fremmer god livskvalitet.

Figur 3. Andel ungdomsskoleelever som er misfornøyd med (mer enn 3 av 6) ulike sider av livet og andel som har mange psykiske plager (Ungdata).

Figur 5. Kommunens muligheter for å fremme "Hverdagsgledens fem".

Rullesteinsfjæra Sørlandshagen

Folkehelsebarometer for kommunen

I oversikten nedenfor sammenliknes noen nøkkeltall for kommunen og fylket med landstall. I figuren og tallkolonnene tas det hensyn til at kommuner og fylker kan ha ulik alders- og kjønns sammensetning sammenliknet med landet. Klikk på indikatornavnene for å se utvikling over tid i kommunen. I KommuneHelse statistikkbank, <http://khs.fhi.no> finnes flere indikatorer samt mer informasjon om hver enkelt indikator.

Vær oppmerksom på at også «grønne» verdier kan innebære en folkehelseutfordring for kommunen, fordi landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå. Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter.

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- ◆ Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- ◆ Verdien for landet som helhet
- ▬ Variasjonen mellom kommunene i fylket
- ▬ De ti beste kommunene i landet

Tema	Indikator (klikkbare indikatornavn)	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (**)	Folkehelsebarometer for Værgøy
Befolkning	1 Personer som bor alene, 45 år +	32,2	26,7	26,1	prosent	
	2 Andel i yrkesaktiv alder (16-66 år)	63	64	66	prosent	
Oppvekst og levekår	3 VGS eller høyere utdanning, 30-39 år	57	75	80	prosent	
	4 Vedvarende lavinntekt, alle aldre	11,5	8,7	10,2	prosent	
	5 Inntektsulikhhet, P90/P10	3,2	2,6	2,8	-	
	6 Barn av enslige forsørgere	12,7	16,6	14,8	prosent	
	7 Mottakere av uførepensjon, 45-66 år	-	20,4	16,6	prosent (a,k)	
	8 Bor trangt, 0-17 år	18	19	19	prosent	
	9 Trives på skolen, 10. trinn	-	81	85	prosent (k)	
	10 Mobbes på skolen, 7. trinn	0	7,1	5,9	prosent (k)	
	11 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. tr.	20	27	23	prosent (k)	
	12 Gjennomføring i vdg. opplæring	50	73	78	prosent (k)	
	13 Troen på et lykkelig liv, Ungd. 2019-21	**	67	69	prosent (a,k)	
	14 Drikkevann, hygienisk og stabilt	100	81	90	prosent	
	Miljø, akuter og utflyttere	15 Luftkvalitet, finkornet svevestøv	1,9	2,3	4	µg/m³
16 Valgdeltakelse, 2021		74,3	74,2	77,2	prosent	
17 Trygt i nærmiljøet, Ungdata 2019-21		**	88	85	prosent (a,k)	
18 Fritidsorganisasjon, Ungd. 2019-21		**	61	62	prosent (a,k)	
19 Ensomhet, Ungdata 2019-21		**	25	24	prosent (a,k)	
20 Fornøyd m/ lokalmiljø, Ungd. 2019-21		**	63	68	prosent (a,k)	
Helse- og livsforhold	21 Trener sjeldnere enn ukentlig, 17 år	-	28	27	prosent (k)	
	22 Skjermtid over 4 timer, Ungd. 2019-21	**	41	43	prosent (a,k)	
	23 Røyking, kvinner	20	4,2	3,4	prosent (a)	
Helsestand	24 Forventet levealder, menn	77,3	79,4	79,9	år	
	25 Forventet levealder, kvinner	84,4	83,6	83,8	år	
	26 Utd.forskjeller i forventet levealder	-	4,4	5	år	
	27 Fornøyd med helse, Ungd. 2019-21	**	66	69	prosent (a,k)	
	28 Psykiske plager, Ungd. 2019-21	**	16	16	prosent (a,k)	
	29 Psykiske sympt./lidelser, 0-74 år	197	167	160	per 1000 (a,k)	
	30 Muskel- og skjelett	327	342	316	per 1000 (a,k)	
	31 Overvekt og fedme, 17 år	36	27	22	prosent (k)	
	32 Hjerte- og karsykdom	16,2	18,3	17,1	per 1000 (a,k)	
	33 Tykk- og endetarmskreft, nye tilfeller	-	88	82	per 100 000 (a,k)	
	34 Vaksinasjonsdeknning, meslinger, 9 år	-	96,5	96,9	prosent	

Forklaring (tall viser til linjenummer i tabellen ovenfor):

* = standardiserte verdier, a = aldersstandardisert, k = kjønnsstandardisert og ** = tall fra Ungdataundersøkelsen mangler, les mer om [mulige årsaker](#)

Kommentarer:

Når det gjelder kommunens bidrag til folkehelse – har man både gjennom aktiv innsats fra tilsatt folkehelsekoordinator med ulike aktiviteter både for barn, ungdom og eldre samt opprettet frivillighetsentral forsøkt å aktivisere befolkningen til å være fysisk og sosialt aktive.

I tillegg kommer både idrettslag, turlag og andre foreninger med tiltak som vil bidra til folkehelsen.

Værøy har også startet lavterskeltilbud innenfor rus og psykiatri.

Kulturkontoret har også bidratt med å sette opp over 100 turskilt samt nærmere 50 infotavler rundt omkring på øya for å stimulere til turaktiviteter samt identitet tilknyttet øya.

8.0 BESKRIVELSE AV DAGENS SITUASJON

Generelt:Værøy kommune er en geografisk avgrenset øy med mange holmer og skjær. I tillegg kommer øya Mosken med den kjente og strømssterke Moskstraumen.

Landområdene har mange topper(opptil 450 moh.) samt noen små ferskvann(uten fisk).

Tettstedet Sørland ligger naturlig nok på sørsiden hvor flertallet av kommunens innbyggere bor og hvor all næringsvirksomhet er konsentrert. Alle i kommunen har lett og rikelig tilgang til natur- og friluftsmuligheter både til lands og til havs. Eneste begrensing er værforholdene.

På Værøy er det mange fritidsboliger som eies av folk utenfor øya. Mange av dem eies av familier som tidligere bodde her. Disse har også naturlig nok mange friluftsmuligheter både til lands og til havs som de benytter seg av.

Værøy har etter hvert fått økt besøk av turister som også benytter naturen til opplevelse og aktivitet. For å kunne tilrettelegge slik at både fastboende og besøkende skal kunne bruke naturen på en best mulig måte – kreves det at man har nødvendig infrastruktur både mht. toaletter, parkering, overnattingsmuligheter og skilting.

I de senere år har det blitt en viss bedring mht. tilpasset infrastruktur som toalett, parkering og overnatting samt skilting, men vi har fortsatt mange utfordringer på dette området. Kommunen har begrensede ressurser og økonomi slik at mange slike prosjekt blir utsatt eller nedprioritert.

Øya er i utgangspunktet veldig godt egnet til friluftsliv og har mange turløyper med forskjellig vanskelighetsgrad som stort sett er godt merket. Alle innbyggerne har lett tilgang til natur-og friluftsmuligheter. Unntaket er folk med funksjonshemninger. Det er få steder som er tilrettelagt eller universelt utformet for denne gruppen(Plantefeltet er eneste stedet tilrettelagt).

Naturopplevelse og aktivitet er den viktigste motivasjonen for å turister som besøker kommunen. Det som i stor grad begrenser er kapasitet på overnatting/bespising, aktivitetstilbud, camping og kapasitet på offentlig kommunikasjon.

Det er grunnlag for å forvente en fortsatt vekst i turismen i kommunen. Utviklingen har gitt et økt press, slitasje og kapasitets-utfordringer på infrastruktur og interessekonflikter på enkelte områder. Dette gjelder spesielt de mest populære turrutene som Håheia - som er kjent for sin spektakulære utsikt og i tillegg er i kort avstand fra sentrum, bratt terreng og varierte opplevelser langs asfaltveien(eller kan velge sti).

Økning i bruken og økt nedbør kan i mange tilfeller være den utløsende faktoren som betyr at stien ikke lenger er funksjonell for brukeren, og at avtrykket på naturressursen ikke lenger er akseptabel for forvaltningen. Noen av de mest kjente turløypene/stier er nå preget av slitasje pga. økende turisttrafikk i tillegg til at lokalbefolkningen og andre besøkende er flinke til å bruke turmulighetene. Det trengs derfor en del vedlikehold – både for å opprettholde tilgjengelighet og med tanke på **sikkerheten**. Det er ikke i dag noen rutiner for vedlikehold eller fortløpende sikkerhetsvurdering av aktuelle stier/turruter. Utfordringen med manglende **kvalitetssikring** av turruter og manglende vedlikehold, er tydelig flere steder.

Fortsatt har vi heller ikke noe eget digitalt turkart – men det jobbes med registreringer av de viktigste turrutene i dette prosjektet – med bistand fra Lofoten Friluftsråd.

Den enkelte lokalitet har sin særegne bruk og rytme, og at denne kan «forstyrres» med både tiltak i lokaliteten eller med store samfunns- endringer. Turruter i grønne områder i nærmiljøene fungerer for mange som et mentalt tilfluktsrom. Det er vidt forskjellige preferanser for tilrettelegging av turruter i befolkningen, og tiltak i en lokalitet vil både kunne tiltrekke seg nye besøkende og presse bort dagens brukere. Det kan være en vanskelig balansegang å ivareta alle typer brukere.

I tilknytning til stier/løyper er det mange steder montert infotavler som beskriver området egenart og historie. Disse er finansiert av Gjensidigestiftelsen og kommunal egeninnsats utført av kulturkontoret.

Klimaendringene påvirker allerede naturen, og har derfor også en påvirkning på bruk av stier. Nedbørsmengdene øker og spesielt av den kraftigere sorten. Dette gir igjen økt slitasje på stier og annen infrastruktur. Kombinasjonen av at det ikke lenger er husdyr på beite og et varmere klima gjør at det blir mer busker og kratt. Gode stier kan derfor være truet framover på grunn av gjengroing, økt naturslitasje og sti-erosjon. Samtidig har det blitt stadig mer populært å gå turer i fjellet. Økt ferdsel vil igjen skape økt eksponering for vær- og klimarelaterte utfordringer.

Samtidig har de besøkende stadig høyere forventninger til forutsigbarhet når det gjelder tilrettelegging, sikkerhet og vær, og manglende turkompetanse spesielt om sommeren kan skape farlige situasjoner og behov for rednings-aksjoner. Dette vil skape utfordringer og økt behov for informasjon og kursing i en framtid med mer bruk, uforutsigbart og ekstremt vær.

Når det gjelder ansvar så er enhver ferdsel i utmark i utgangspunktet alltid på eget ansvar. Men med økende tilrettelegging følger også et visst ansvar for tilretteleggeren.

Stiene har gjerne blitt til gjennom vedvarende bruk, uten at helning, drenering og våte områder har blitt tatt med i betraktningen. Økning i bruk og nedbør kan i mange tilfeller være den utløsende faktoren som betyr at stien ikke lenger er funksjonell for brukeren, og at avtrykket på naturressursen ikke lenger er akseptabel for forvaltningen. Dette kan vi allerede nå se en utvikling på (populære løyper som Håheia ; opp Måstadjellet og stien til Måstad)

Kvalnes

8.1 FOTTURER

Sett i relasjon til kommunens utstrekning er det forholdsvis mange turruter og stier på Værøy som er merket i.h.t. merkehandboka. I denne planen har vi valgt å gi følgende turruter statusen som **turruter for vandring** som tilfredsstillende kravene i.h.t. merkehandbok (dette selv om ikke alt er på plass):

1. Måstadruten: Startpunkt er enten Skiphalsen i Nordlandshagen ved Servicehuset eller parkeringsplassen i Rømdalen.
2. Nordlandsnupen: Startpunkt Breivika eller Rømdalen
3. Turstien nede langs Gjerdheia(Idrettslaget). Startpunkt enten i Rømdalen eller nært skolen.

Værøy har utallige stier. Disse benyttes mye til fotturer. Det er ukjent når de registrerte stiene i Statens kartverks database ble oppdatert. De synes kun i liten grad å vært oppdatert. Offisielle kart kan derfor være misvisende m.h.t. stiene. Oppdatering av disse er nødvendig.

Staten er ikke er grunneier i Værøy kommune. Det er en rekke private grunneiere i tillegg til arealer/utmark som grunneierlagene disponerer. Mange ferdselsårer vil derfor naturlig nok måtte gå over eiendommer som er eid av mange ulike grunneiere. Det overveldende flertallet av grunneiere er positive til brukene av de ulike stiene.

Fysak har egne turmål med postkasser som driftes av fysioterapeut.

I tillegg er det opprettet naturvernområder i tilknytning til området rundt Måstadjellet i tilknytning til fuglefjellet. Det fins også en del områder i tilknytning til viktige kulturminner som har egne restriksjoner.

Fra Nordland til Måstad går det en gammel sti som delvis er opparbeidet til kjerrevei. Det går også en opparbeid sti videre fra Måstad og opp på Måstadjellet. Den ble tidligere benyttet i forbindelse med fuglefangst og utmarksslått og kan være etablert allerede ved tidligere bosettinger på Måstad(nærliggende funn datert år 1000 f.Kr). Stien følger fjellryggen sørover til Måhornet og nordover til Måstadheia og Breifjellet og benyttes av både lokalbefolkning og turister, selv om hovedaktiviteten foregår fra Nordland til Måstad.

8.2 Skiturer

Det er etablert en relativt kort lysløype i området Rømdalen, men denne er lite brukt pga. lite snø de senere år. Turstien er også egnet til formålet når gunstige snøforhold gjør det mulig. Det samme gjelder området rundt flyplassen på nordsiden.

8.3 Roing og padling

Det er ingen etablerte ro eller padleruter på Værøy. Vi har et firma som driver med kajakkutleie og kurs. Men ved gunstige værforhold er det mange fine turmuligheter for roing eller kajakk. Spesielt i farvannet Kvalnes-Puinn Sanden-Måstad. Også området Sørland-Breivik-Nordland er en fin padlerute. Det blir stadig flere på Værøy som bruker kajakk – samt tilreisende turister. Imidlertid må man være oppmerksom på at værforholdene kan skifte i løpet av svært kort tid. Farvannet er både bølgeutsatt og eksponert til tidvis kraftig vind. Vi har p.t. ingen sikkerhets- eller kvalitetssikrede ro/padleruter. På vestsiden av Langholmen innenfor Industriveien er et trygt og egnet område for padling/roing for barn (langgrunt og beskyttet). Eget vedlegg lagt ved planen som viser gode landingsplasser.

8.4 Sykling

Vi har ingen egne sykkeltraseer i naturen. Omfanget av sykling i naturen vurderes i dag som meget liten. Eksisterende veinett er godt velegnet til sykling pga. variert terreng og relativt lite trafikk. Turstien langs fjellet brukes også en del til sykling. I området ved brannstasjonen er det en skatepark hvor det også kan sykles.

8.5 Båt

Værøy har et betydelig antall fritidsbåter – da man har mange muligheter til fiske og turer til f.eks. badestrand og Måstad som er naturlige turmål. Bare ilandstigningsforholdene og været begrenser mulighetene.

I dag er det endel ferdsel med motorbåt i hekkeperioden for sjøfugl i Måstadbukta. Det er både fritidsbåter, fiske og organiserte turer med ribb. Lokalbefolkningen går stort sett med båt langs land inn til Sanden eller over til Måstad. Det er viktig med god informasjon om hvordan man skal ta hensyn til sjøfuglene ved ferdsel med båt.

Det er i tillegg bekymring for bruk av vannskutere i området. Vannskutere holder stor fart og beveger seg i områder som er viktig for fugl da vannskutere ikke er begrenset av dybde på samme måte som en båt. Bruk av vannskuter er ikke tillatt i verneområdene kan forårsake store forstyrrelser for sjøfugl. Det vil derfor være viktig å informere om dette.

Cruiseturisme er en økende utfordring også på Værøy. Flere skip ankret i 2018 opp i Måstadbukta og fraktet turister rundt i området med mindre båter. Cruiseskipene har liten kjennskap til lokale forhold, bruker mange båter samtidig og gir en betydelig økt samlet belastning på området. Økt bruk av Måstadbukta til oppankring av cruisebåter vil også gi økt fare for forurensning i et svært sårbart område. Dette er ikke en ønsket utvikling og vi trenger å lage en plan for besøksforvaltning som beskytter området.

Fra småbåthavna

Måstad-grenda

8.6 BESKRIVELSE AV NOEN TURRUTER PÅ VÆRØY

Marka-Håheia:

Enkel – 2,5 km

Herfra kan du få Værøys mest berømte utsikt. Egga går smal nedover til Eidet, på venstre side ligger den eventyrlige stranda Puinnsand, og på høyreside av deg yttersida og Norskehavet. Om du vender blikket fremover kan du se Måstad, den fraflytta fuglefanger grenda, og de tre mektige fjellene Breifjellet, Måhornet og Måstadheia. Denne utsikten leverer magi stort sett selv om været skifter raskt.

Turen opp til heia passer de fleste. Den asfalterte Natoveien svinger seg oppover dalen og du kan du velge å gå bilveien helt opp eller hvis du foretrekker terrenget går det også en fin sti utenom veien.

På veien opp vil du passere ørnefangerhus fra gamle dager.

Om du synes høyder kan være skremmende, kan likevel denne turen være noe for deg, du behøver ikke å gå helt ytterst på Håheia, og likevel få en fin utsikt over Værøy.

Marka/Breivik-Hornet:

346 moh – Relativ enkel – 2,8 km

Hornet ligger mellom Heia og Gjerdheia. Denne turen kan du kombinere med en tur til begge de fjellene. Dette er en luftig topp, hvor det går bratt ned på nordsiden av fjellet og du får en vakker utsikt over Mosken, Moskstraumen og Lofotodden.

Turen er ikke krevende, men består av stigning hele veien. Anbefalt start er å gå fra parkeringsplassen i Marka hvor det også er skiltet ifra.

Marka/Breivik-Gjerdheia:

379 moh - Relativ enkel

For å komme deg til Gjerdheia kan du velge å gå fra Breivika via Kalvskaret eller fra Marka via sørsiden av Hornet. Du følger sti på begge turene. Fra Gjerdheia vil du kunne se store deler av Værøy.

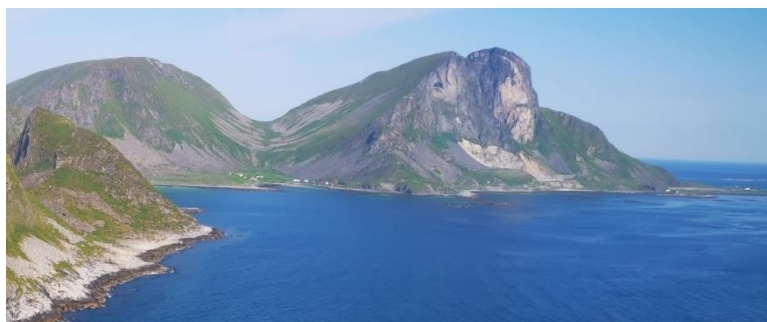
Breivik-Nordlandsnupen:

450 moh – Noe utfordrende

Fra Breivika vil du se skiltet til Nordlandsnupen, og stien stiger så slakt oppover Breivikdalen forbi steinur og gjennom eng fylt av markblomster om du går her på sommerstid. Snart kommer du opp til Kalvskaret der det på andre siden går bratt ned til Nordlandshagen(ikke turvei/sti). Til venstre for deg nå kan du også gå opp til Gjerdheia, mens du ved å ta til høyre begynner en noe brattere stigning opp til Nordlandsnupen, Værøys høyeste fjell på 450 moh.

Først vil du nå Breiviknupen og deretter går det litt ned før en slak passasje tar deg til siste stigning. Ved siste stigning opp til Nordlandsnupen henger det kjetting for å hjelpe seg med. Denne biten kan være noe utfordrende for den med høydeskrekk.

Som belønning venter en nydelig utsikt over Mosken og resten av Lofotøyene.

Breivik

Breivik er Værøys minste grend. Dette er et vakkert sted, med to fine sandstrender man kan ta seg et forfriskende bad fra. Oppover Breivikdalen kan man gå for å komme til både Gjerdheia og Nordlandsnupen.

Fra Breivik kan du se ut mot Hundholmen som rundt 1900 var et viktig fiskevær. I dag er Hundholmen et naturreservat, og et viktig hekkeområde for sjøfugl (Ingen adgang i hekkesesongen)

Håen-Kamheia:

325 moh - enkel

Fra Heia kan du velge å gå ned til Kamheia, et behagelig platå å befinne seg på. Her kan du se ned til Sørland, Sørlandshagen, Puinnsand og Måstad. . Det er ingen sti fra Kamheia ned til Sørlandshagen eller Puinn Sanden.

Skiphalsen-Måstad: 6 km

Relativ Enkel

Måstad er en unik perle vest på øya. Dette er stedet hvor de overlevde av fuglefangst og fiske. Grenda var bebodd frem til 70-tallet og før den tid var grenda mest kjent for sin høsting av lundefugler. Til fangsten brukte de hunderasen lundehund som var ekspert på å få fatt i lundefuglene i ulendt terreng med sin smidighet og ekstra tær.

Denne hunderasen stammer fra Måstad og var en tid nesten utdødd, men er nå i vekst(ca 1600 på verdensbasis).

Fremdeles er denne sørvestlige delen av Værøy et viktig hekkeområde for sjøfugl på yttersiden av Måstadjellet, og her ute har du muligheter til å se lundefuglen. Siden Måstad er en del av verneområde er det viktig at man følger skilt/info og ikke forstyrrer fuglene som hekker her.

Stedet hadde ingen veiforbindelse, samt vanskelige havneforhold, hvilket nok var den viktigste grunnen til at folket til slutt måtte flytte fra Måstad, men på det meste bodde det 150 mennesker her.

Det anbefales å starte turen fra Nordlandshagen, hvor du kan følge sti helt frem. På denne turen vil du gå gjennom ulike terreng; eng, strand, rullesteiner og steinur. Første del av turen går man på nordsiden, før stien ved Eidet svinger over til sørsiden av øya. Stien går til tider i småkupert terreng. Rasfare: En del stein rast ut på veien mellom Eidet og Måstad. Beregn 2-3 timer på turen hver vei. Turen opp til Måstadjellet kommer i tillegg.

Strekningen er en opparbeidet sti som delvis er kjerrevei. Det går også en gammel, opparbeidet sti videre fra Måstad og opp på Måstadjellet. Den ble benyttet til fangst og utmarksslått. Stien følger fjellryggen sørover til Måhornet og nordover til Måstadheia og Breidfjellet. Stiene brukes aktivt av både lokalbefolkning og turister. Smal og en del løse steiner.

Måstad-Måstadheia:

407 moh – Noe utfordrende – 1,8 km fra Måstad

Måstad-Måstadheia er en fin fjelltur å gå om man først har kommet seg inn til Måstad. Her er det bratt terreng fra starten av, og stien slynger seg opp til det flate platået. Stien opp er relativt smal og utsatt for slitasje. På vestsiden av heia vil du kunne se gamle ørnefanger-huler.

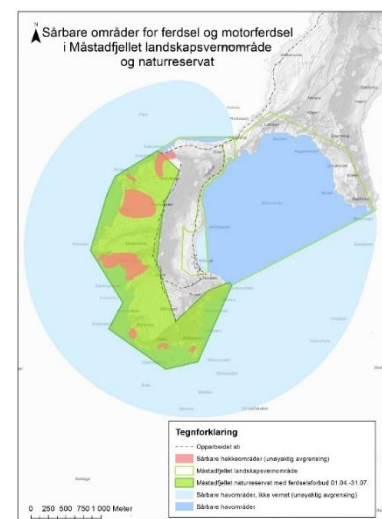

Utsikt fra Håheia mot Måstad

Måstad-Måstadhornet:

439 moh – Noe utfordrende – 1,8 km fra Måstad

Du vil få en praktfull utsikt utover havet og mot Røstøyene på en fin dag. Denne turen følger fra starten av samme sti som du går til Måstadheia, men når du er ferdig med den bratteste stigningen tar du så til venstre for å gå slakt opp siste veien til Måhornet.

Kvalnes-Kvalnesodden:

Enkel – 1,0 km

Fra snuplassen i Kvalnes kan du følge sti ut til fyret på Kvalnesodden. Dette er en enkel og fin tur. Rundt denne odden er det et yrende fugleliv, og hvis du er heldig kan du herfra se lundefuglen fly over vannet på jakt etter fisk. God utsikt til Måstad/Røst

Værøy Fyr:

Enkel – 0,8 km fra veikrysset Røstnesvågen

For å komme til Værøy fyr følger du bilvei ut til Røstnesvågen. Du kan også kjøre ut til helikopterplassen og derfra gå forbi fiskebruket Lofoten Viking, før du tar den siste biten går langs fiskehjellene. (For tiden anleggstrafikk/restriksjoner). Værøy fyr er en vakker bygning som nylig er renoverert for overnatting. Fyret ble opprettet i 1880, og ble til stor nytte for fiskerne på havet. Huset var første bygning av betong på Værøy. Fyret ble avfolket i 1984.

Nordlandshagen

Enkel – ca 7 km fra sentrum

Lengst vest på nordsida ligger Nordlandshagen(Nordlansmarka) - et populært utfartsområde med sandstrand og service/campingmuligheter.

Adgang og info – se tavler/skilt. Camping biler på flystripen.

Her kan du se på midnattssola i juni og juli med grønne gressletter og mektige fjell bak deg. Dette er et utmerket område for de som reiser med telt. For å komme seg til Nordlandshagen kan vi anbefale å sykle veien fra Sørland.

Turstien

Enkel – 2,7 km

Turstien er etablert av Værøy Idrettslag i 1999. Den er trolig den turruten som brukes mest på øya ved siden av Håheia.

Tilgjengelig for rullestolbrukere, barnevogn, sykling og velegnet som treningsløype. Også som skiløype vinterstid. Flere sittegrupper langsmed stien. Stien går fra Rømdalen langsmed foten av fjellet og til Åtteveien. Rømdalen er utgangspunkt for flere populære turløyper og utfartssteder: Sørlandshagen og Håheia, Hornet og videre til Breivik og Nordlandsnupen. Plantefeltet er et populært utfartssted med bål plass, sittegruppe og utplassert søppelkasse.

Sørlandshagen – Nupneset

Enkel – 2,7 km(Marka-Nupneset) (1km til rullesteinsfjæra)

Det er flere stier å velge mellom i terrenget. Stien som tar av mot venstre går langs Tverrberget ned til rullesteinsfjæra og en liten strand. Stien som går rett frem fortsetter langs Hagsletta/fjæra i retning Nupnese(delvis merket). Sørlandshagen er mye brukt som utfartsområde. Området er småkupert med store rullesteinsforekomster og stedvis korall/skjellsand.

Puinnsand

Puinnsand er Værøys tropiske paradys. Når vinden står riktig og sola er fremme er dette stedet de lokale strømmer til, med sin kritthvite sand og krystallklare vann.

Paradiset er ikke enkelt å komme seg til da fjellsiden stuper ned til stranda og det er derfor nærmest umulig å komme seg hit til fots. Båt er det mest vanlige å bruke, men hvis havet tilfeldigvis skulle være rolig er kajakk å anbefale.

I Puinnsand kan du se to huler skapt av havet. I den ene finnes hulemalerier som er 3000 år gamle(ikke adgang)

9.0 ANSVAR FOR TILRETTELEGGING AV FERDSELSÅRER

Nesten all tilrettelegging av ferdselsårer i Værøy kommune har fram til nå skjedd i regi av kommunen.

Men de senere år har vi hatt et godt samarbeide med nystartet turlag som har hjulpet med bl.a. klopping, sikring og oppsetting av turskilt.

Den økonomiske situasjonen i kommunen - gjør at man ikke kan forvente større økonomiske bidrag derfra annet enn i form av planlegging og koordinering i fremtidig tilretteleggingsarbeid samt noe vedlikehold av skilt.

Kommunen vil derimot tilrettelegge for- og stimulere for frivillig innsats gjennom veiledning-, plan- og ajourføring av nasjonale grunnlagsdata.

Likeså ved å prioritere søknader om tilskudd til turruter. Kommunen bør også søke å tilrettelegge for universell utforming der det er mulig.

Fremtidig tilrettelegging av ferdselsårer bør være et samarbeid med frivillige aktører som turlag, grunneierlag, grunneiere o.a. private.

Værøy kommune er en av Lofotkommunene som er eiere av Lofoten friluftsråd. Rådet er derfor også en ressurs og viktig samarbeidspart for lokale aktører i samband med registrering, utvikling- og etablering av turruter.

Nordlandshagen(Kalvskaret i midten bak)

10. VEDLIKEHOLD AV TURRUTER

Ansvar og kravene ved etablering av en turrute, varierer med graden av tilrettelegging: Jo mer omfattende tilrettelegging, desto større krav til det løpende sikkerhetsarbeidet.

Tilrettelegging av turruter, som baseres på eksisterende stier og veier i utmark, medfører vanligvis ingen eller lav risiko.

Det klare **utgangspunktet er at brukeren ferdes for egen risiko og på eget ansvar**. Evt. tilretteleggingstiltak i form av steinlegging, trapper, bruer, gjerder og lignende vil imidlertid kreve at det gjennomføres et systematisk arbeid for vedlikehold og tilsyn. Tilretteleggeren bør ha en tilsyns- og vedlikeholdsplan for å kunne foreta regelmessig kontroll av tiltakene.

Det er også viktig å følge med på at ikke merkingen eller skiltingen er misvisende. Utstyr, gjenstander og tiltak som inngår i tilretteleggingen, må til enhver tid være i forsvarlig og forskriftsmessig. Tilrettelegging som ikke lenger er i bruk må fjernes. Turruter som krever særlig oppmerksomhet kan også sees på som en form for anlegg.

En sykkelpark eller en ro- og padlerute krever at tilrettelegger må ha kartlagt farer og problemer i turruta, vurdert risiko for helseskade som kan oppstå og innført de tiltakene som anses fornuftige og nødvendige for å forebygge disse.

Skilting og informasjon ved startpunkt, som opplyser om vanskelighetsgrader og nødvendige ferdigheter er også hensiktsmessig. Selv om turruta er tilrettelagt, ferdes brukeren på eget ansvar.

Alle turruter må vedlikeholdes. For registrering av turruter i Kartverkets database er det krav om at det oppgis vedlikeholdsansvarlig organisasjon eller kommune. Vedlikehold av turruter er viktig for at alle brukere skal ha *gode og trygge friluftslivsopplevelser*. Særlig for mennesker med funksjonsnedsettelse fører gjengroing, steinsprang og vindfall til utfordringer. Ødelagte tilretteleggingstiltak kan gi farlige situasjoner og skader. Mangler i merking og skilting kan føre til at folk går feil og roter seg bort. Det bør utarbeides en plan for det *årlige vedlikeholdet* av ei turrute. Normalt vil det være behov for gjennomgang av turrutene minst en gang per år, og som oftest ved starten på en ny sesong. I områder med gode vekstforhold kan det være behov for å rydde vegetasjon flere ganger i løpet av året. Ekstremvær med kraftig vind og regn, kan føre til at en må ha ekstra vedlikeholdsrunde for å fjerne vindfall og reparere utvasking og andre skader fra store vannmengder.

Stier som blir til gjennom bruk, danner gjerne en forsenking i terrenget som det samler seg vann i. I flatt terreng kan det bli dammer og veifar av vann.

Når vannet renner i stien, fører det til erosjon og stien blir steinete og vanskeligere å gå. Med økt nedbør og særlig flere og kraftigere tilfeller av ekstremvær øker problemet. Det er derfor nødvendig å ha økt fokus på å *lede vann vekk fra stier*.

Der vann danner dammer i stien, bør en primært vurdere mulighetene for å lede vannet vekk. Dernest kan det være aktuelt å legge ut ei klopp eller fylle i stein eller grus. Tiltak for å lede vann vekk krever regelmessig ettersyn da sand, grus, jord og lauv etter hvert kan fylle dreneringen slik at vannet renner over og på nytt følger stien.

Aktuelle metoder i våte områder:

Steinheller

Et alternativ til gangbaner og kavledekke er å legge ut store steiner til å tråkke på. Stein er et effektivt, langvarig og skånsomt tiltak for tilrettelegging over myr. Det er viktig å bruke stor nok stein slik at steinen ikke forsvinner i myra etter få år. Det er også viktig med god drenering, og steinen kan brukes som små bruer over drenerende bekker.

6.4 Passering av bekker og elver

For mange er passering av bekker og elver en utfordring. Det kan særlig gjelde bevegelseshemmede og mennesker med dårlig balanse. Ulike tiltak for å lette kryssing av bekker og elver er derfor viktig. For mange er det god hjelp å ha noe å holde seg i – som vadestaker og vadetau, og på lengre klopper eller bruer bør det være rekkverk. I dette kapitlet kommer vi innom de vanligste tilretteleggingstiltakene for passering av bekker og elver.

KLOPP. Enkel klopp av to planker over bekk.

Klopping barnehagen-turstien

11.0 Etablering nye ruter – anbefalinger/råd

Ved evt. etablering av nye turruter bør flg. råd og anbefalinger følges:

- Unngå rasfarlige områder. Prøv å legge turruter utenom slike områder i stedet for å sikre området mot ras. Det er tryggest, og sikring pålegger dessuten tilrettelegger et større ansvar
- Unngå erosjonsutsatte områder. Grunnforholdene må i størst mulig grad tåle ferdsel uansett årstid og nedbørsmengde
- Ta hensyn til snøforhold. Snøforholdene varierer fra år til år.
- Unngå fuktig mark. For å unngå unødig vegetasjonsslitasje skal sommerrutene være så tørre som mulig, uansett tid og nedbør. I stigning bør turruta legges slik at flomvann ikke følger stien. Hvis turruta må legges over myr, må det vurderes om det bør legges gangbaner for å redusere slitasjen.
- Unngå bratte kneiker. Stigninger bør fordeles jevnt over lengre drag der det er mulig.
- Hold høyde. Det er lettere å gå hvis stien går rundt koller og dalsøkk, selv om den blir noe lengre
- Finn egnede plasser for å krysse bekker og våte områder
- Ta hensyn til hvor eksponert turruta er for lokale forhold som vær og vind, strøm- og bølgeforhold, flo og fjære osv
- Unngå trasevalg som gir negativ påvirkning på sårbare og trua plante- og dyrearter.
- Unngå trasevalg som gir negativ påvirkning på verneområder og andre verdifulle naturområder.
- Unngå trasevalg som er til ulempe for andre brukere.
- Velg traseer tilpasset landskapet
- Bruk traseer for gamle ferdselsårer, men uten å ødelegge disse.
- Dimensjoner riktig og med rett materialvalg.
- Dimensjoner solid nok med hensyn til universell utforming, klimaendringer, fare for erosjon m.m.
- Legg traseene slik at fare for erosjon minimeres
- Legg traseene slik at behovet for skjæringer og fyllinger minimeres.
- Gjør skjæringer og fyllinger penest mulig med steinmurer eller planering og eventuelt tilsåing.
- Velg løsninger som reduserer behovet for grøfter.
- Etabler drenering som kan ta unna store nedbørsmengder.
- Legg traseene variert og med rike muligheter for naturopplevelser, også i urbane områder
- Utnytt flerbruksmuligheter - kombiner med f.eks. veier til landbruksformål, gang- og sykkelveier

Stranden ved kirkegården

12.0 Målet i arbeidet med ferdselsårer

12.1 Resultatmål

Plan for friluftslivets ferdselsårer skal bidra til:

- Kartdata av betydning for friluftsliv oppdateres og bli registrert i nasjonal database
- Brukergruppene skal finne rett og god informasjon tilgjengelig.
- Lage plan for vedlikehold og sikring av turstiene
- Lage plan for universell utforming og tilrettelegging

- Et bredt aktivitetstilbud for alle aldersgrupper i kommunen
- Få utarbeidet og utgitt nytt turkart for Værøy etter at stidata er oppdatert.
- God informasjon og merking av turruter og stier
- Alle som bor i bygdesentrene, skal ha maks 500 m til nærmeste fotturroute (se eget kart)

12.2 Effektmål

- Økt fysisk aktivitet og bedre psykisk helse i befolkningen som helhet
- Økt bolyst og attraktivitet både for innbyggere og tilreisende
- Kanalisere ferdsel til områder som tåler det (sosialt, næring, naturmangfold) gjennom informasjon og merking
- Økt bruk av naturen som aktivitets og læringsarena for barn i barnehage og skole

Synliggjøre, gi oversikt og kunnskap om ferdselsårene som har betydning for friluftslivet

- Bidra til å sikre ressurser, areal, forutsigbarhet og mer langsiktighet i arbeidet
- Være en plan for hvordan ferdselsårene kan utvikles på en bærekraftig måte.

Tyvnesområdet

12.0 HANDLINGSPLAN

Handlingsplan for friluftslivets ferdselsårer skal bidra til:

Mens mange organiserte trenings- og fritidstilbud har vært stengt ned under pandemien strømmer folk ut i naturen. Utviklingen setter en tykk strek under friluftslivets betydning for nasjonal folkehelse. Gode nasjonale initiativ, som f.eks. det nasjonale skiltprosjektet og den digitale turbasen på Ut.no, har gjennom de siste årene vært med på å gjøre friluftsliv med fysisk aktivitet og naturopplevelser enda mer tilgjengelig. Med økt bruk følger imidlertid økt slitasje, og derfor blir det stadig viktigere for kommuner, organisasjoner og frivillige å øke kunnskapen om og lage en plan for bærekraftig forvaltning av ferdselsårer i naturen.

Tiltaksdel/handlingsplan bør beskrive hvordan planen skal følges opp konkret, med prioriteringer, strategier, tiltak, ansvar, økonomi og eventuelle andre oppfølgingspunkter. Den bør også inneholde en prioritering av tiltak samt økonomiske konsekvenser.

Vi må skille mellom tiltak som krever kun lettere fysisk tilrettelegging som skilting/merking langs stien, samt informasjon om natur, kultur og historie – og andre tiltak som kan regnes som litt tyngre tilrettelegging slik som toaletter, parkering og utsiktsplattform samt tilrettelegging for funksjonshemmede.

Skilting og merking gir erfaringsmessig økt bruk. Nære og enkle turer med gode opplevelsesmuligheter har størst brukspotensiale. I bygdesentrene bør det også etableres turtavler som presenterer turene i nærområdet. Rundturmultipliciteter er attraktivt og gir økt bruk, særlig nært der folk bor.

Resultatmålene for prosjektet er å skaffe en oversikt over kommunens viktigste ferdselsårer, hvilken tilstand de er i og avklare ansvarsforhold når det gjelder vedlikeholdsoppgaver.

Turrutene bør legges inn i nasjonal base for tur- og friluftstruter.

Det er også viktig å sikre turruter som er tilgjengelig for alle og sørge for at skoler, barnehager og omsorgsboliger/sykehjem har en tilgjengelig turrute i nærmiljøet.

Gjennom økt fysisk aktivitet og gode, tilpassede opplevelser i naturen (uavhengig av alder, funksjonsnivå, kulturell eller sosial bakgrunn) kan planen bidra til en bedre helse hos innbyggerne.

Den kan også bidra til å inkludere kulturminner som en del av friluftslivet, og kan fremme bolyst og Værøy kommune som reisemål.

Konkrete forslag handlingsplan 2023-2027:

1. Fortsette merking og informasjon av eksisterende turruter/stier
2. Oppdatere og kvalitetssikre eksisterende merking/info
3. Utarbeide nytt turkart – både digitalt og papirutgave
4. Digital kartlegging av viktigste turstier/ferdselsårer og legge inn kartdata i nasjonal digital database. Oppdatere og feilrette eksisterende data
5. Lage plan for vedlikehold og sikring – prioritering og arbeidsfordeling
6. Utarbeide plan for universell utforming/tilrettelegging funksjonshemmede der det er naturlig og realistisk
7. Innarbeide ferdselsåreplan i annet planverk
8. Prøve ut ordningen med stolpejakt
9. Forslag til tiltak for å forebygge for stor slitasje på enkelte turløyper ved å vurdere å innføre begrensninger samt kanalisering av ferdsel – spesielt mht. tilreisende - av hensyn til sårbart naturmangfold.
10. Flere parkeringsplasser og toalettmuligheter
11. Gjøre turstiene lettere tilgjengelig
12. Etablere og kvalitetsikre ro-og padleruter
13. Styrke formidlingen av kulturminner langs utvalgte turruter
14. Administrativt klargjøre hvilken stilling internt som skal ha ansvaret for koordinering/oppfølging av ferdselsåreplanen samt vedlikehold
15. Vurdere felles elektronisk turkasseordning for økt motivasjon
16. Legge opp til tett samarbeide med frivilligheten(lag/foreninger)
17. Skjøtselstiltak i prioriterte turruter i kommunen(vegetasjon/steinrydding)
18. Skole og barnehage samt eldresenter skal ha en turvei/sti eller turrute tilpasset deres bruk i umiddelbar nærhet
19. Sette av nok stillingsressurs til å gjennomføre og videreføre planen

Bortsett fra pkt. 3,10,15 vil det for det meste kreves økte ressurser i form av å sette av nødvendig tid

Merknader:

Kommunen bør bruke sitt planarbeid til aktiv å legge til rette for realisering av planen. Værøy kommune kan gjennom sitt arealplanarbeid hensyn ta turrutene angitt i denne planen. Videre kan kommunen ved behov gjennomføre egne planprosesser for å sikre at frivillig sektor kan få etablere foreslåtte turruter og/eller vurdere bruk av § 35 i Friluftsløven (Kommunene kan gi organisasjoner rett til å varde og merke uten grunneierens tillatelse). Kommunen kan videre sikre at tiltak i denne planen blir prioritert også i Plan for fysisk aktivitet og naturopplevelse.

Vurdering av mulighetene til å nå målsettingene og realisere handlingsplanen:

For å realisere handlingsplanen må det settes av midler og ressurser både for å følge opp planen og sette i gang tiltak foreslåtte tiltak.

Kommunen har trange økonomiske rammer og realisering av planen avhenger derfor mye av frivillig innsats. Gjennom denne ferdselsåreplanen vil kommunen signalisere til og be frivillig sektor om bidrag på dette i form av dugnad. Hver enkelt aktør må da selv ta stilling til egen innsats. Vedlikehold og sikring må være en oppgave som kommune og frivillige kan samarbeide om.

Værøy kommune kan likevel legge til rette for frivillig innsats gjennom en rekke lite ressurskrevende aktiviteter - samt gi tilskudd til lag og foreninger som vil bidra til f.eks. vedlikehold/vegetasjonsskjøtsel, rasrydding mv.

Kommunen kan bidra med oppgaver som merking og informasjon samt noe tilrettelegging i form av renovasjon, toalettmuligheter og parkering, men disse tjenestene må bli mest mulig selvfinansierende.

En standard turstiavtale er utarbeidet nasjonal. Denne er godt gjennomarbeidet og sikrer alle parter interesser. Vi anbefaler at denne benyttes i samband med avtaleinngåelse. Kommunen kan vurdere å benytte § 35 i friluftsløven hvis avtale med grunneier ikke oppnås og behovet for turruta vurderes som samfunnsmessig viktig.

Avgrensing av allemannsretten gjelder for eksempel type ferdsel, arealtype, faktiske/sannsynlige faktiske konsekvenser og ressursbruk og anlegg som er klart eier-rett. Samt offentlige vedtak med hjemmel i lov (friluftsløvslov, PBL, NML m.fl.). Allemannsretten er en privat rett og ikke statlig/kommunal, derfor er avgrensinger av ferdsel heit avgjørende at de er hjemlet i lovverket. Mange hjemler kan i prinsippet brukes til å etablere, styre eller stenge stier eller løyper (friluftsløvslova, PBL, NML).

13.0 ETTERBRUK

Planen gir en oversikt over stier og løyper som eksisterer, bidrar til tilrettelegging for nærturer og til å kanalisere ferdsel av hensyn til sårbart naturmangfold. Planen kan være grunnlag for utarbeiding av nytt og revidert turkart med stioversikt for hele kommunen. Planen gir videre grunnlaget for utvelgelse av hvilke ferdselsårer og friluftsområder, som ønskes videreutviklet, evt. nyetablert. Planen vil også gi et bedre grunnlag for tilskuddssøknader om ekstern finansiering.

Utsikt mot Nordlandsnupen

14.0 Vedlegg til ferdselsåreplan:

Vedlegg nr. 1: Lov om friluftsliv § 35

§ 35.(Tiltak og inngrepsløyve for å lette ferdsel i utmark) :

Kommunen kan varde og merke opp ruter og turstier i utmark, og den kan på bestemte steder bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdselen langs ruter og turstier i utmark.

Kommunen kan gi organisasjoner som har til formål å fremme reise- og friluftsliv, rett til å varde og merke opp ruter og turstier i utmark.

Departementet kan gi regionale organisasjoner som har til formål å fremme reise- og friluftsliv, rett som nevnt i første ledd for ruter og turstier som berører flere kommuner.

Rett til å varde og merke opp ruter og turstier i utmark kan utøves uten forutgående skjønn. Tilsvarende gjelder rett til å bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdselen langs ruter og turstier i utmark dersom kommunen eller departementet i det enkelte tilfelle bestemmer det.

Volder utøvelsen av myndighet skade, kan eieren (eller brukeren) kreve erstatningsspørsmålet avgjort ved skjønn. I saker etter første og annet ledd skal kommunen, og i saker etter tredje ledd skal departementet, erstatte eierens (eller brukerens) skjønnskostnader når ikke skjønnet finner å burde gjøre unntak, fordi erstatningssøkeren har avslått et rimelig forlikstilbud eller uten rimelig grunn har forlangt skjønn. Skjønnet styres av jordskifteretten.

Ved merking av ruter skal eieren (eller brukeren) varsles i god tid før merkingen blir satt i verk. Motsetter han seg merking etter første eller annet ledd, avgjør kommunen om og i tilfelle på hvilken måte merking skal tillates. Tilsvarende avgjør departementet for merking etter tredje ledd.

Oversikt alle ferdselsårer og turstier

Digitaliserte stier 2022-2023

Kart turstier/løyper nær bygdesenter

Oversikt turtavler

Oversikt landingsplasser kajakk

Kart landingsplasser kajakk